

Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο

Τόμ. 5, Αρ. 1 (2011)

Τεύχος 5

παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο
διεθνής περιοδική έκδοση παιδαγωγικών προβληματισμών

Τεύχος, 5 Μάϊος 2011

Τα ιδανικά και οι στόχοι ζωής των ηρώων και των ηρωίδων στα θεατρικά έργα για παιδιά

Μαρία Κλαδάκη

doi: [10.12681/revmata.31097](https://doi.org/10.12681/revmata.31097)

Copyright © 2022, Μαρία Κλαδάκη

Άδεια χρήσης [##plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4##](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-sa4/#).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κλαδάκη Μ. (2022). Τα ιδανικά και οι στόχοι ζωής των ηρώων και των ηρωίδων στα θεατρικά έργα για παιδιά. *Παιδαγωγικά ρεύματα στο Αιγαίο*, 5(1), 61–72. <https://doi.org/10.12681/revmata.31097>

Τα ιδανικά και οι στόχοι ζωής των ηρώων και των ηρωίδων στα θεατρικά έργα για παιδιά

Μαρία Κλαδάκη

Πανεπιστήμιο Αιγαίου
mkladaki@rhodes.aegean.gr

Abstract

This paper examines the ideals and life goals of male and female heroes (adults and under-age) as reflected in theatrical plays for children. The method used in the research was based on content analysis (quantitative-qualitative). As classification unit we defined the person (the character), while as context unit we used the meaning module. Research material analysis indicated that the heroes of theatrical plays for children have both high goals and ideals. Thanks to their combative and forceful character, they successfully face social phenomena, resist against authoritarian regimes, battle against social injustice, etc. On the contrary, female heroes do not seem to be fighting for some higher goal or they don't appear in the research texts as struggling for any ideals. Similarly, in under-age characters, boys are the ones setting high goals: saving the planet, humanity, struggling for peace in the world and endeavouring for a cleaner environment for everyone. Girls, on the other hand, not only appear as not having high goals in their lives but more often than not they seem not to realise current everyday life problems altogether.

Λέξεις κλειδιά: ιδανικά, στόχοι ζωής, ήρωες/ίδες, θεατρικά έργα για παιδιά, στερεότυπα του ρόλου των φύλων

1. Θεωρητικό πλαίσιο

Τα ιδανικά και οι στόχοι ζωής ενός ατόμου μας δίνουν σημαντικές πληροφορίες για την προσωπικότητά του, καθώς οι στόχοι τους οποίους θέτει και για τους οποίους αγωνίζεται καταδεικνύουν τον τρόπο σκέψης του, δικαιολογούν τις ενέργειές του, συνδέονται με τα συναισθήματά του και έχουν στενή σχέση με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του (αλτρουιστής/στρια, φιλοχρήματος/τη κ.λπ.). Με βάση τα δεδομένα αυτά, κύριος στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να καταδειχθεί εάν υφίσταται ή όχι διαφοροποίηση στην παρουσίαση των ηρώων και των ηρωίδων (ενηλίκων και ανηλίκων), όσον αφορά στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας που τους αποδίδονται και ειδικότερα σε ό,τι σχετίζεται με τους στόχους ζωής που θέτουν και τα ιδανικά που έχουν οι χαρακτήρες ενός θεατρικού κειμένου). Έχοντας ως δεδομένο ότι α) η παιδική ηλικία αποτελεί μια ιδιαίτερα σημαντική περίοδο για την εσωτερίκευση του ρόλου των φύλων (Glazer 1991: 189-191) και πως β) τα αναγνώσματα για παιδιά μπορούν να διαμορφώσουν στάσεις και να συμβάλουν στην αποδοχή και αφομοίωση των κοινωνικά αποδεκτών προτύπων για το κάθε φύλο, κρίθηκε αναγκαία η εξέταση των θεατρικών κειμένων για παιδιά, προκειμένου να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται οι ήρωες και οι ηρωίδες ως άτομα με ιδανικά και υψηλούς στόχους, άτομα τα οποία αγωνίζονται για την επίτευξη ενός σημαντικού σκοπού ο οποίος αποδεδειγμένα ασκεί επίδραση στους ίδιους ή /και στο κοινωνικό σύνολο.

Με τον όρο 'ιδανικά' εννοούμε «τον υψηλό πνευματικό ή ηθικό σκοπό για τον οποίο αγωνίζεται κανείς» (Μπαμπινιώτης 2002), ο οποίος συχνά αποτελεί βασικό στόχο ζωής ενός ατόμου ή συνδέεται στενά μ' αυτόν. Τα ιδανικά σχετίζονται με τις αξίες ή με ένα σύστημα αξιών και καθορίζουν τον τρόπο ζωής των ατόμων, ο αγώνας των οποίων για τα κοινωνικά ιδανικά (ελευθερία, δικαιοσύνη, δημοκρατία, κ.ά.) δίνουν νόημα στην ίδια την ύπαρξή τους. Παράλληλα, η επίδραση που ασκούν τα ιδανικά πάνω στον άνθρωπο είναι τόσο καταληκτική που οδηγούν σε μια μεγάλη αποδέσμευση δυνάμεων (Δερμιτζάκης 1987, Γιαννακόπουλος 1994). Βέβαια, η διαμόρφωση των ιδανικών -καθώς και

των στόχων ζωής που σχετίζονται με την επίτευξή τους- αποτελούν μέρος της κοινωνικοποίησης του ατόμου αφού τα ατομικά ιδανικά και οι αξίες αντανακλούν το ιδεώδες της κοινωνίας, έννοιες γενικότερης αποδοχής ή αναγνώρισης που ορίζουν ό,τι η κοινωνία θεωρεί επιθυμητό (Kluckhohn 1951, Γεωργιά, 1995). Η παρούσα μελέτη εστιάζεται στην έρευνα των στόχων και των ιδανικών των ηρώων και των ηρωίδων των έργων. Ως 'ήρωες' και 'ηρωίδες', νοούνται τα θεατρικά πρόσωπα του έργου είτε είναι πρωταγωνιστές είτε είναι δευτεραγωνιστές που έχουν ομιλούντα και όχι βουβό ρόλο στα θεατρικά έργα.

Ως υλικό ανάλυσης λαμβάνονται τα 'θεατρικά έργα για παιδιά', δηλαδή τα θεατρικά κείμενα που έχουν γραφεί από ενήλικες για παιδιά και για κοινό ανηλίκων. Αναλυτικότερα, τα κείμενα αυτά απευθύνονται κυρίως σε άτομα πρώτης και δεύτερης παιδικής ηλικίας (δηλαδή μέχρι 12 χρονών), χωρίς να αποκλείεται η δυνατότητα ανάγνωσης/ αναπαράστασης/ θέασης του έργου από εφήβους. Ένα έργο που φέρει τα χαρακτηριστικά ενός δραματικού κειμένου ανήκει στην κατηγορία του παιδικού θεάτρου όταν το περιεχόμενο αλλά και τα μορφολογικά χαρακτηριστικά του εν γένει, όχι μόνο ανταποκρίνονται στις προσδοκίες του παιδικού κοινού, αλλά ισορροπούν και με τις ιδιαίτερες ψυχικές, νοητικές και αισθητικές προσλαμβάνουσές του (Γραμματάς 1991: 43-49 ιδίως σ.44). Συνεπώς, στο θεατρικό κείμενο για παιδιά, κατά πρώτο λόγο, θα πρέπει να ενυπάρχουν τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν τη θεατρικότητα όπως ο διάλογος, η πλοκή, η σύγκρουση, οι δραματικές καταστάσεις, και οι χαρακτήρες και δεύτερον θα πρέπει να συντρέχουν και άλλες παράμετροι που σχετίζονται με τις Επιστήμες της Παιδαγωγικής και της Ψυχολογίας, προκειμένου να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή αφομοίωση των παρεχόμενων πληροφοριών και η επιτυχής πρόσληψη του έργου (Κουρετζής 1990: 68). Αυτό προϋποθέτει βασικές γνώσεις αυτών των επιστημών, από το συγγραφέα, πέραν της ιδιότητάς του ως λογοτέχνη (Γραμματάς 1996: 17).

2. Μεθοδολογία

2.1. Στόχος της ερευνητικής μελέτης

Η συγκεκριμένη έρευνα έχει ως στόχο να μελετήσει τα ιδανικά και τους υψηλούς στόχους, τόσο των ηρώων όσο και των ηρωίδων (ενηλίκων και ανηλίκων) στα θεατρικά κείμενα τα οποία έχουν γραφτεί από ενήλικες και απευθύνονται σε κοινό ανηλίκων. Επιμέρους στόχος είναι να διερευνηθεί εάν υπάρχει διαφοροποίηση ως προς τα ιδανικά και τους στόχους των θεατρικών προσώπων ανάλογα με το φύλο τους. Δεδομένου ότι η εκμάθηση των ρόλων αρχίζει από πολύ μικρή ηλικία, είναι απαραίτητο να διαφανεί εάν παραδοσιακές στερεότυπες αντιλήψεις για τη διαφοροποίηση των φύλων προβάλλονται μέσα από την τέχνη και συγκεκριμένα μέσα από το θεατρικό κείμενο για παιδιά.

2.2. Υλικό και περιορισμοί της έρευνας

Το υλικό της έρευνας αποτέλεσαν θεατρικά έργα για παιδιά, δηλαδή θεατρικά κείμενα που φέρουν τα χαρακτηριστικά ενός δραματικού κειμένου, όπως διαλογική μορφή, πλοκή, κ.ά. και απευθύνονται σε κοινό ανηλίκων. Πρωτογενές υλικό της έρευνας αποτέλεσαν τα θεατρικά κείμενα για παιδιά που εκδόθηκαν στην Ελλάδα από Έλληνες συγγραφείς τη δεκαετία 1985-1995. Τελικό δείγμα της ερευνητικής μελέτης αποτέλεσαν τα θεατρικά βιβλία τα οποία ανταποκρίνονταν στα κριτήρια με βάση τα οποία έγινε η επιλογή και που αποτελούν και περιορισμούς της έρευνας. Ειδικότερα, υποκείμενα (ή περιπτώσεις) της μελέτης αποτέλεσαν: 1) Έργα πρωτότυπης δραματολογίας, δηλαδή έργα πρωτότυπης συγγραφής και όχι διασκευές άλλων παλαιότερων έργων ή κειμένων και 2) Έργα με δομή ολοκληρωμένης ιστορίας, κείμενα δηλαδή που έχουν αρχή, μέση και τέλος, χωρίζονται σε σκηνές ή/και επεισόδια και περιλαμβάνουν όλα τα στοιχεία της πλοκής (π.χ. το σημείο κορύφωσης της δράσης, την έκπληξη, το απρόοπτο, τις συγκρούσεις) (Γραμματάς 1996: 100-101 κ.ά., 2007: 428-429 κ.ά., Νικόλαγεβα 2002: 11-13, 159-81 κ.ά., 2005: 100-119 κ.α.). Τα στοιχεία αυτά δημιουργούν τη δραματική κατάσταση, δηλαδή τις συνθήκες που πλαισιώνουν τους θεατρικούς χαρακτήρες. Με βάση τις προϋποθέσεις και τους περιορισμούς που τέθηκαν, τελικό υλικό της έρευνας, αποτέλεσαν είκοσι επτά (27) θεατρικά κείμενα για παιδιά. Στον Πίνακα I παρουσιάζονται αναλυτικά τα στοιχεία των έργων αυτών δηλαδή το όνομα του θεατρικού συγγραφέα, ο τίτλος του έργου, ο εκδοτικός οίκος και η χρονολογία έκδοσης.

2.3. Η μέθοδος έρευνας

Για την επίτευξη των επιμέρους σκοπών και στόχων της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος ανάλυσης περιεχομένου. Η χρήση της μεθόδου αυτής ως τεχνικής ανάλυσης των κειμένων, είναι μια διαδικασία που αξιοποιείται για την κωδικοποίηση και ταξινόμηση του υλικού έρευνας, με στόχο την αντικατάσταση της υποκειμενικής από την αντικειμενική ανάλυση. Η χρήση της συγκεκριμένης ερευνητικής μεθόδου υπαγορεύτηκε από το ίδιο το υλικό έρευνας, δηλαδή τα θεατρικά βιβλία, τα οποία, ως γραπτά κείμενα και μέσα επικοινωνίας, προσφέρονται για ανάλυση περιεχομένου.

Για την όσο το δυνατόν αντικειμενικότερη παρουσίαση και ανάλυση παρατίθενται συγκεκριμένα αποσπάσματα από τα θεατρικά έργα στα οποία γίνεται αναφορά, καθώς και τα στοιχεία του αποσπάσματος: καταγράφεται ο αριθμός που αντιστοιχεί στον αύξοντα αριθμό του βιβλίου που αναλύεται (σύμφωνα με τον Πίνακα Ι του υλικού έρευνας), καθώς και ο αριθμός που αντιστοιχεί στον αριθμό σελίδας του βιβλίου μέσα στο οποίο βρίσκεται το συγκεκριμένο απόσπασμα.

Στην παρούσα έρευνα, ορίσαμε το πρόσωπο (το θεατρικό χαρακτήρα) ως μονάδα ταξινόμησης δηλαδή το μικρότερο τμήμα περιεχομένου που τοποθετείται σε μια δεδομένη κατηγορία, ενώ ως μονάδα συμφραζομένων, που σύμφωνα με το Holsti (1969) είναι το περιβάλλον του κειμένου μέσα στο οποίο απαντά η μονάδα ταξινόμησης, ορίσαμε τη νοηματική ενότητα, η οποία ήταν -ανάλογα με την περίπτωση- μια πρόταση, μια παράγραφος ή μια ιστορία.

3. Αποτελέσματα της έρευνας

3.1. Τα ιδανικά και οι στόχοι ζωής των ενήλικων ηρώων και ηρωίδων στα θεατρικά έργα για παιδιά

Όπως κατέδειξε η μελέτη των κειμένων, οι ενήλικοι ήρωες θέτουν υψηλούς στόχους και αγωνίζονται σε κάθε επίπεδο και σε όλους τους τομείς. Αναλυτικότερα, στα θεατρικά κείμενα ο ενήλικος ήρωας φαίνεται να αγωνίζεται και να αντιμετωπίζει με δυναμισμό και αποτελεσματικότητα δυσεπίλυτα προβλήματα, όπως αυτό της ερήμωσης ενός μικρού χωριού εξαιτίας της αστυφιλίας, ενός κοινωνικού φαινομένου, που προκύπτει ως συνέπεια της έλλειψης θέσεων εργασίας και υποδομών σε απομακρυσμένες περιοχές της ελληνικής επαρχίας. Ο ήρωας του έργου «Ο χαρούμενος γυρισμός» καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια και εξαιτίας της ισχυρής θέλησης και της σκληρής δουλειάς κατορθώνει να καταπολεμήσει τα γενεσιουργά αίτια της αστυφιλίας στην περιοχή, φροντίζοντας να δημιουργηθούν έργα υποδομής καθώς και να χτιστεί ένα νέο εργοστάσιο, η δημιουργία του οποίου εγγυάται θέσεις εργασίας στην περιοχή. Αρωγοί του ενήλικου ήρωα σ' αυτή την προσπάθεια είναι άλλοι δύο άντρες, φίλοι του, που γι' αυτόν τον υψηλό στόχο είναι πρόθυμοι να κάνουν μια ολόκληρη καμπάνια στον τύπο:

Δάσκαλος: Το πρόβλημα είναι... πώς, να καταφέρουμε τους νέους να γυρίσουν πίσω. Να σταματήσει το ερήμωμα των Ελληνικών χωριών... Πως, είναι απαράδεκτο στην εποχή του διαστήματος, να υπάρχει καθολικός αναλφαβητισμός στα χωριά μας που κυφορούν κάθε θλιβερή κατάσταση... Δε μου χρειάζονται λοιπόν δακρύβρεχτα αρθράκια και συγκινητικά σκίτσα... Με καταλαβαίνετε; (Οι φίλοι του τον ακούνε συνεπαρμένοι). Να ξεσπαθώσει ο τύπος. Με τη γερή σου πένα σάλο μπορείς να ξεσηκώσεις. (Στο σκιτσογράφο). Και συ το ίδιο με την ευαισθησία στο σκίτσο. (Από την ανοιχτή πόρτα φαίνονται πρώτα κεφάλια, ύστερα όλο και παρουσιάζονται άλλοι που ακούν με θαυμασμό).

Οι φίλοι: (Τον αγκαλιάζουν). Είμαστε μαζί σου!

Συντάκτης: Ο αγώνας σου κι αγώνας μας!

Δάσκαλος: (Συνεχίζει δυνατά). Ας ταρακουνηθούν όλοι για το Ελληνικό χωριό!... Ας μεταβάλουμε τούτο το γεροντοχώρι σε μια πολύβουη κυψέλη. (Από την πόρτα φωνές...). Για να γυρίσουν όμως πάλι τα νιάτα... ακούστε με καλά, ανάγκη να δημιουργήσουμε και τις κατάλληλες προϋποθέσεις... Να λάβει επιτέλους μέτρα η Πολιτεία για να σταματήσει η αιμορραγία της μετανάστευσης!

- Μπράβοοοοοοο! Μπράβοοοοοοοο! Να μας ζήσεις! (Τους παίρνουν μαζί τους έξω μέσα σε επευφημίες). (13: σσ.39-40)¹.

Επιπλέον, οι ενήλικοι ήρωες παρουσιάζονται να θέτουν υψηλούς στόχους ζωής όπως μια μεγάλη επανάσταση εναντίον ενός σκληρού και αυταρχικού καθεστώτος. Έτσι, στο έργο «Οι ιππότες της τηγανιτής πατάτας» όταν η πόλη της ‘Ζέχνα’ κυριεύεται από τη δυναστεία των ρομπότ, μια ομάδα αντρών συγκροτεί την παράνομη οργάνωση ‘Νοσταλγία’. Η οργάνωση έχει στόχο να κατατροπώσει την κυριαρχία των ρομπότ, αλλά τα μέλη της αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο σε περίπτωση που τους ανακαλύψουν ‘τα ρομπογκλόμπ της Ατσάλινης Ταξιαρχίας’ (20: σ.75) να τους κλείσουν σε φυλακές - άσυλα όπου θα εκτίσουν ποινές 1000 και πλέον ετών. Αλλά οι ενήλικοι ήρωες δε φαίνεται να το βάζουν κάτω. Βρίσκουν τρόπο να ξεφεύγουν από τα ‘ρομπογκλόμπ’ και αγωνίζονται για την ελευθερία: «Άλλοι πάλι για να γλιτώσουν το άσυλο, κατώθησαν ότι προσαρμόστηκαν, όπως ο φίλος μου, ο Βαγγέλης ο Νταβαντούρης. Αυτοί, λοιπόν, συναντιούνται κάθε τόσο κρυφά και ψάχνουν να βρουν τρόπους ν’ απαλλάξουν τη χώρα απ’ τα ρομπότ» (20: σ.53). Όπως εξηγεί και λίγο παρακάτω ο ‘Βαγγέλης Νταβαντούρης’, ένας από τους πρωταγωνιστές της αντιστασιακής οργάνωσης: «Είμαστε μια μικρή ομάδα που προσποιηθήκαμε ότι προσαρμοστήκαμε. Στην πραγματικότητα, όμως, δεν αλλάξαμε μυαλά. Εγώ είμαι ο αρχηγός της ομάδας των απροσάρμοστων του τομέα Ψι Βήτα Δύο. Κάνουμε ό,τι μπορούμε για ν’ αντισταθούμε στην κυριαρχία των ρομπότ» (20: σ.73). Επισημαίνει το καθεστώς τρομοκρατίας που επικρατεί: «Δεν υπάρχει ούτε σπιθαμή γης που να μην έχει σκεπαστεί από τσιμέντο. Παλιότερα εμείς τα μέλη της οργάνωσης, καλλιεργούσαμε κρυφά σε θερμοκήπια... Τα ρομπογκλόμπ της Ατσάλινης Ταξιαρχίας ανακάλυψαν τα κρυφά μας περιβόλια. Εντοπίσανε τα μυστικά θερμοκήπια και τα πυρπολήσανε... Ελάχιστοι έχουμε απομείνει!...» (20: σ.75). Και τέλος, μιλά για τον κύριο στόχο της οργάνωσης στους δύο ήρωες, που με προθυμία δέχονται να αγωνιστούν για τα ιδανικά της ελευθερίας χωρίς να φοβηθούν τις συνέπειες μιας πιθανής αποτυχίας:

Βαγγέλης: Αύριο το πρωί σχεδιάζουμε να καταλάβουμε με την ομάδα μας το σταθμό της τηλεόπιασης. Όσοι απομένουμε, δηλαδή. Αν τα καταφέρουμε, θα διακόψουμε το διάγγελμα του Ρομποτσιφ και θα πούμε τα δικά μας. Είναι η τελευταία μας ελπίδα.

Πασχάλης: Κι αν αποτύχετε;

Βαγγέλης: Αν αποτύχουμε, αυτό είναι! Θα μας κλείσουνε κι εμάς στο άσυλο.

Πασχάλης: Να ’ρθούμε κι εμείς;

Βαγγέλης: Αμέ! Άμα το λέει η καρδιά σας!

Φανούρης: Θα ’ρθούμε τότε (20: σ.80).

Άλλοτε, οι ενήλικοι ήρωες παρουσιάζονται αποφασισμένοι να αγωνιστούν εναντίον της κοινωνικής αδικίας και δηλώνουν ότι στόχος τους θα είναι η ισοκατανομή του πλούτου. Στο θεατρικό «Τα γουρουνάκια κουμπαράδες» ο κεντρικός ήρωας τονίζει: «Γουργουριστός: Κι από δω και πέρα δε θα υπάρχουν γεμάτα γουρουνάκια και γουρουνάκια αδειανά! (...) Εμπρός! Ελάτε! Πάμε! Φεύγουμε! Όλοι μαζί! Μια νέα εποχή αρχίζει!» (21: σ.112), «Κι ό,τι πέσει, ό,τι βρούμε, ίσα θα το μοιραστήμε! Όλοι θα ’χουμε τα ίδια... ούτε πλούσιοι ούτε φτωχοί, γεμάτοι ούτε αδειανοί...» (21: σ.113).

Στο έργο «Η Γειτονιά μας» ο ενήλικος ήρωας φαίνεται να διαθέτει μεταξύ άλλων οικολογική συνείδηση (24: σ.147) και γι’ αυτό επιδιώκει ένα καθαρότερο περιβάλλον για όλους. Όταν μαθαίνει ότι θα χτιστεί ένα, εργοστάσιο εκεί όπου βρίσκεται το μοναδικό πάρκο της περιοχής, αρχίζει έναν αγώνα. προκειμένου να αποτρέψει μια τέτοια καταστροφική ενέργεια για το περιβάλλον (24: σ.140). Ξεσηκώνει όλα τα παιδιά (24:133), προκειμένου να τα έχει συμμάχους σ’ αυτό το σκοπό: «σχεδιάζουν να χτίσουν εδώ, μες στη μέση, εργοστάσιο. Κατάλαβες τι εννοώ όταν λέω θηρίο αεροφάγο;» (24:151), «Εγώ τα ’φαγα τα ψωμιά μου... για σας νοιάζομαι. Μην αποπνιχτείτε έτσι που την καταντήσαμε τη... (δείχνει γύρω) τη γειτονιά μας. Φωτιές εδώ, καπνιά εκεί, εκρήξεις παρακάτω... Χρειαζόμαστε και μια πνοή, καταλάβετε;...» (24: σ.136). Συμβουλεύει τα παιδιά να ενημερώσουν τους γονείς: «Να το πείτε στους γονιούς σας να νοιαστούνε και κείνοι, τώρα που το εργοστάσιο είναι ακόμα ιδέα κι όχι τσιμέντο. Άμα πέσει το τσιμέντο τέρμα. Τέρμα τα σούρτα φέρτα εδώ στην πλατεϊτσα..., (24: σ.134), «Για το εργοστάσιο που λέγαμε να μιλήσεις στον πατέρα σου, στη μητέρα σου...» (24: σ.135), «Καλύτερα θα ’ταν να ξεσηκώνονταν κι οι γονιοί. Πιο αποτελεσματικό» (24: σ.146).

¹ Όπως αναφέρθηκε στην ‘μέθοδο έρευνας’, ο πρώτος αριθμός αντιστοιχεί στον αύξοντα αριθμό του βιβλίου που αναλύεται (σύμφωνα με τον Πίνακα I του υλικού έρευνας), ενώ ο δεύτερος αριθμός αντιστοιχεί στον αριθμό σελίδας του βιβλίου μέσα στο οποίο βρίσκεται το συγκεκριμένο απόσπασμα.

Σε αντίθεση με τον ενήλικο ήρωα, η ενήλικη ηρωίδα δεν παρουσιάζεται να έχει υψηλά ιδανικά ή να αγωνίζεται για να πετύχει υψηλούς στόχους. Στα θεατρικά έργα, η ηρωίδα έχει το ρόλο της μητέρας που προσπαθεί να κάνει ό,τι θεωρεί καλύτερο για την οικογένειά της, το σύζυγο (12: σ.33), (26: σ.59) και κυρίως τα παιδιά της. Ο αποκλειστικός ρόλος της μητέρας αποδίδεται στην ηρωίδα στα περισσότερα από τα θεατρικά έργα της έρευνας π.χ. (11: σ.22), (13: σσ.11,12), (14: σσ.11,12,13,14), (15: σ.36), (22: σ.58), (26: σ.24). Αυτό που κυρίως φαίνεται να απασχολεί την ενήλικη ηρωίδα είναι η μικροκαθημερινότητα της οικογένειας, όπως για παράδειγμα το φαγητό, οι δουλειές του σπιτιού, το διάβασμα των παιδιών, κ.α. Οι ασχολίες αυτές μονοπωλούν το ενδιαφέρον της όπως παρατηρούμε σε πολλά από τα θεατρικά έργα π.χ. (11: σ.33), (14: σ.14) (25: σσ.35,37,40), (26: σσ.81,82,83).

Οι γυναίκες ηρωίδες παρουσιάζονται να μη γνωρίζουν πολλά πράγματα για το τι συμβαίνει στον κόσμο και μάλιστα, όπως δηλώνεται, στο θεατρικό έργο «*Ο χαρούμενος γυρισμός*» πολλές από αυτές δεν έχουν φύγει ποτέ από το χωριό: «*Μα οι περισσότερες δεν έχουμε βγει ποτέ από το χωριό μας. Πού θα πάμε στα τυφλά;*» (13: σ.28). Σχετικά με την οργάνωση σε συλλόγους ή σωματεία, κ.α., για κάποιο σκοπό, υπάρχει αναφορά στο ίδιο έργο για ένα γυναικείο πρόσωπο που ανήκει «*σ' ένα σύλλογο Γυναικών και... τρέχουν συνέχεια, πότε για ένα σχολείο, πότε για έναν παιδικό σταθμό*» (13: σ.28). Το πρόσωπο αυτό δεν παρουσιάζεται με ομιλούντα ρόλο αλλά αναφέρεται ότι «*αγωνίζεται με τους άλλους γονείς και κηδεμόνες*» (13: σ.28). Συνοπτικά θα λέγαμε ότι οι ενέργειες, τα ενδιαφέροντα και οι δράσεις της γυναικείας ηρωίδας φαίνεται να περιορίζεται στο ρόλο της, ως μητέρας και νοικοκυράς.

3.2. Τα ιδανικά και οι στόχοι ζωής των ανήλικων ηρώων και ηρωίδων στα θεατρικά έργα για παιδιά

Όσον αφορά στους ανήλικους χαρακτήρες, τα αποτελέσματα της ανάλυσης κατέδειξαν πως τα αγόρια θέτουν συχνά υψηλούς στόχους και αγωνίζονται για να τους πετύχουν. Ειδικότερα, στο έργο «*Ο Βασίλης κι ο Κρεμμύδας*» ο μικρός βιοπαλαιστής μάχεται ενάντια στην αδικία, την κλεψιά και την αισχροκέρδεια (5: σ.29). Αγωνίζεται υπέρ της τιμιότητας και της δικαιοσύνης (5: σ.15), ακόμα και όταν αυτός ο αγώνας του κοστίζει ακριβά (5: σ.29). Επίσης, στο θεατρικό «*Ο Μίστερ Σούπερ Μπάμ και η Ρηνούλα*» ο ανήλικος ήρωας θέτει ως στόχο να σώσει τον πλανήτη και όλους τους κατοίκους από το σκληρό και πολεμοχαρή Σούπερ-Μπαμ και τελικά τα καταφέρνει με τη βοήθεια ενός καλού του φίλου (6: σσ.73-80). Σε άλλο θεατρικό («*Ο σταβομούτσουνος*»), βλέπουμε το νεαρό αγόρι να μάχεται εναντίον της κοινωνικής αδικίας (7: σ.100). Θέτει ως στόχο της ζωής του να λυτρώσει τη χώρα του και τους κατοίκους από το μάγο-άρχοντα, ο οποίος τους παίρνει όλη τη σοδειά και την πουλά για να γεμίζει χρυσάφι (7: σ.99). Το νεαρό αγόρι είναι έτοιμο να παλέψει σκληρά για να λυτρώσει το λαό, ακόμα και όταν υπάρχει κίνδυνος να το πληρώσει αυτό με τη ζωή του. Πέρα από τη μάχη για κοινωνική δικαιοσύνη προβάλλεται και η ιδέα της αυτοθυσίας του ήρωα που αγωνίζεται υπέρ του συνόλου της κοινωνίας που ζει:

Γεωργός: Στάσου! Θα βρεις τον μπελά σου, παιδί μου! Οι στρατιώτες του Αρπαχτάρη θα σε σκοτώσουν.

Σταβομούτσουνος: Δεν τους φοβάμαι. Έτσι κι αλλιώς, θα πεθάνω κάποτε. Τουλάχιστον, ο θάνατός μου να ωφελήσει τους ανθρώπους (7: σ.100).

Άλλες φορές οι ανήλικοι ήρωες θέτουν ως στόχο την αλήθεια των πραγμάτων (9: σσ.27,28) και αγωνίζονται για την ειρήνη. Με τη συνδρομή κάποιων φίλων βάζουν σε εφαρμογή το σχέδιο «*Μυρμήγκια της Ειρήνης*», στο ομώνυμο έργο, δημιουργώντας μια νέα γενιά που δε θέλει πολέμους και μάχες, αλλά αγαπά την ειρήνη. Η νέα αυτή γενιά έχει να αντιμετωπίσει συν τις άλλους, το παλαιό κατεστημένο των πολεμιστών και των στρατιωτικών που θέλουν κατακτήσεις, δόξες και νέες μάχες:

Μυρμ. Ειρήνης: Δεν τα θέλουμε τα όπλα, τα κανόνια, τα σπαθιά, θα τα κάνουμε εργαλεία να δουλεύει η εργατιά. Ούτε πολέμους και μάχες, νίκες, φόνους κι αρπαγές, ένας νέος κόσμος λάμπει στις δικές μας τις καρδιές.

Παλαιοί: Μα χανόμαστε. Πού πάμε; Είναι λόγια αντρών αυτά;

Μυρμ. Ειρήνης: Ποιος σας είπε πως ο άντρας ξέρει μόνο να χτυπά;

Παλαιοί: Και η ένδοξη ιστορία... της πατρίδας η τιμή, των ηρωικών προγόνων η ανδρεία, η αρετή, ούτε που σας συγκινεί;

Μυρμ. Ειρήνης: Των μανάδων μας οι θρήνοι, της ορφάνιας οι κραυγές, των ανάπηρων οι πόνοι, των αιμάτων οι πηγές, οι καταστροφές στη γη μας... είν' τα δώρα του πολέμου κι όχι αυτά που εσύ μας λες (9: σσ.96-97).

Παρατηρούμε εδώ τη σύγκρουση γενεών, την σύγκρουση στην ουσία διαφορετικών ιδεολογιών, τις οποίες εκφράζει κάθε γενιά. Επομένως και των διαφορετικών αξιακών συστημάτων.

Στο έργο «*Τύμπανο, τρομπέτα & κόκκινα κουφέτα*», το αγόρι θέτει ως στόχο ζωής να βρει το χαμένο «*τραγούδι της χαράς*» το οποίο θα σώσει τον κόσμο και θα ξαναφέρει στη Γη τη χαρά, την ειρήνη και την ισορροπία των πραγμάτων (12: σσ.8,39). Παρόλο που νιώθει μια βαθιά λύπη που χάθηκε το τραγούδι της χαράς και αισθάνεται πολύ αδύναμο, εντούτοις το μόνο που λέει είναι ότι «*Θα 'ψαχνε παντού*» (12: σ.11) να βρει το τραγούδι που θα βγάλει «*το καλοκαιρί από τη μαύρη φυλακή*» (12: σ.11). Έτσι, με τη συνδρομή μιας φίλης, ξεκινά τον δύσκολο αγώνα. Η ύπαρξη συμπαραστάτη στον αγώνα δηλώνει σύμφωνα με τον Propp ότι το ήρωας είναι χαρισματικός και ικανό υποκείμενο δράσης. Γι' αυτό και πετυχαίνει το στόχο του. Και πράγματι, έπειτα από πολλές περιπέτειες και ταξίδια σε άγνωστες χώρες, φτάνουν στο φεγγάρι και εκεί, με τη βοήθεια της «*Πανσελήνου*», βρίσκουν τους στίχους που έλειπαν από το τραγούδι της χαράς και επανέρχεται η ευτυχία στον κόσμο (12: σσ.38-40).

Το μικρό αγόρι ονειρεύεται να σώσει την ανθρωπότητα, ακόμα και όταν άτομα του στενού του περιβάλλοντος τον αποδοκιμάζουν. Στο έργο «*Η Γειτονιά μας*» η μητέρα δε φαίνεται να συμμερίζονται τις ανησυχίες του μικρό ήρωα:

Κυρία Βήτα: Πρέπει να σώσει την ανθρωπότητα! (κουνάει θλιμμένα το κεφάλι.) Τι να πεις; Τα παιδιά σήμερα εννοούν να κάνουν το δικό τους. Δεν ακούν τις συμβουλές των μεγάλων» (24: σ.107).

Ο ανήλικος ήρωας χωρίς να πτοείται εκφράζει ανοιχτά τις σκέψεις του: «*Αρκετές βιταμίνες τρώμε σε τούτο το ημισφαίριο. Με το άλλο τι γίνεται; Την Αφρική, την Ινδία... (Ακούει.) Με νοιάζει. Εσάς δε σας νοιάζει;*» (24: σ.107). Στο έργο «*Παιδικά όνειρα του ύπνου και του ζύπνιου*» ο ανήλικος ήρωας έχοντας ως στόχο έναν καλύτερο κόσμο για όλους, ονειρεύεται ότι ταξιδεύει στο νησί της σοφίας, εκεί όπου βασιλεύει η Γνώση, η Αγάπη και η Τέχνη (27: σ.28) και μαθαίνει τι πρέπει να αλλάξει για να γίνει ο κόσμος καλύτερος (27: σσ.41-42).

Οι ανήλικοι ήρωες δεν προστατεύουν μόνο το σύνολο της κοινωνίας αλλά πρωτοστατούν και στον αγώνα για τη σωτηρία του περιβάλλοντος. Το μικρό ψαράκι φαίνεται να ανησυχεί για τη μόλυνση της θάλασσας (18: σ.4) και βάζει στόχο να διώξει όλα τα σκουπίδια από το βυθό (18: σ.8). Πέρα από τη μόλυνση των θαλασσών, ο ανήλικος ήρωας ανησυχεί και για την καταστροφή των δασών. Στο έργο με τίτλο «*Το καμένο δεντράκι*» ο μικρός ήρωας στεναχωριέται για το δάσος που κάηκε και αποφασίζει να πει σε όλους τους ανθρώπους να συνδράμουν, ώστε να γίνει το δάσος όπως ήταν πριν: «*Κι εγώ θα στείλω μήνυμα σε όσο πιο πολλούς ανθρώπους μπορώ για να έρθουν κι αυτοί να βοηθήσουν, να φυτέψουν κι αυτοί από ένα δεντράκι κι έτσι σε λίγο να ξαναγίνει το δάσος, όπως ήταν πριν. Τότε δε θα κλαίνε πια τα δεντράκια τα καμένα, γιατί θα έχουν καινούργιους φίλους*» (19: σ.18). Ο ίδιος μάλιστα φυτεύει το πρώτο δεντράκι (19: σ.18).

Σε άλλο έργο («*Τρελή περιπέτεια στο παραμυθένιο δάσος*») ο ανήλικος ήρωας μάχεται για να σωθεί το δάσος από την καταστροφή και αγωνίζεται για να προστατέψει τα ζωάκια που ζουν εκεί. Ο μικρός ήρωας, οπλισμένος με θάρρος, δε διστάζει να ζητήσει ευθέως από το σκληρό Χρυσοθήρα και τους δυο ξυλοκόπους να φύγουν από το παραμυθένιο δάσος (8: σ.38). Μέσα από την αρχέτυπη πάλη του καλού με το κακό, ο ανήλικος ήρωας βγαίνει και πάλι νικητής.

Σε αντίθεση με τον ανήλικο ήρωα, η ανήλικη ηρωίδα δε φαίνεται να έχει υψηλούς στόχους και ιδανικά. Μάλιστα, στο έργο «*Χωρίς Πυξίδα*», δείχνει να μην καταλαβαίνει τι σημαίνει να έχεις, κάποιον σκοπό στη ζωή, όπως η «*Στρούκα*», μια κοριτσίστικη μορφή από το ζωικό βασίλειο:

Χελιδόνι: Και γιατί δεν κάνεις κάτι;

Στρούκα: Τι κάτι;

Τρένο: Να 'χεις, ας πούμε, ένα σκοπό.

Στρούκα: (Απορημένη). Τι είναι αυτό;

Εξερευνητής: (Ειρωνικά). Μελιτζάνες ιμάμ. Σκοπός παιδί μου είναι να κάνεις κάτι στη ζωή σου.

Στρούκα: Και πώς να το κάνω, που φοβάμαι συνεχώς;

Καραβάκι: Όταν λέμε να κάνεις κάτι, εννοούμε κάτι χρήσιμο... Ο εξερευνητής εξερευνά και το Χελιδόνι τρώει βλαβερά έντομα. Εσύ τι κάνεις;

Στρούκα: Καλά ευχαριστώ (1: σσ.48-49).

Η ανήλικη ηρωίδα, όπως φαίνεται στο έργο «*Τύμπανο τρομπέτα και κόκκινα κουφέτα*» όχι μόνο δεν έχει ως σκοπό να σώσει τον κόσμο, αλλά δείχνει να μην αντιλαμβάνεται τα γεγονότα της τρέχουσας πραγματικότητας. Και ενώ το αγόρι αποφασίζει να αγωνιστεί και θέτει ως στόχο ζωής να φέρει πάλι τη χαρά στη Γη (12: σ.11), εκείνη δείχνει να μην έχει συναισθήση της κατάστασης. Μόνο όταν ο ανήλικος ήρωας της εξηγεί φαίνεται να αντιλαμβάνεται τη σοβαρότητα των πραγμάτων:

Τύμπανο: Είσαι η μόνη σε ολόκληρο τον κόσμο που βλέπω να 'ναι καλά μετά την εξαφάνιση του τραγουδιού της ευτυχίας.

Τρομπέτα: Για σκέψου!

Τύμπανο: Και τραγουδάς ακόμη;

Τρομπέτα: Μα δεν έπαψα ποτέ να τραγουδώ.

Τύμπανο: Είσαι η μόνη σίγουρα σ' ολόκληρο τον κόσμο που τραγουδά...

Τρομπέτα: Μα για τ' όνομα του Θεού, γιατί τόση βουβαμάρα; Δεν προσπαθήσατε;

Τύμπανο: Τι να προσπαθήσουμε, που από εκείνη τη φοβερή μέρα ο κόσμος έγινε κακός κι άγριος. Όλα αγρίεψαν. Δεν το πήρες είδηση;

Τρομπέτα: Όχι, δηλαδή, ναι. Και ναι, και όχι.

Τύμπανο: Τ' αυτοκίνητα λύσσαζαν από το κακό τους... και όταν βρέχει, παρατήρησε τι γεύση έχει η βροχή;

Τρομπέτα: Όχι, δηλαδή ναι. Και ναι, και όχι.

Τύμπανο: Η βροχή μυρίζει βενζίνη. Και τα λουλούδια δεν ονομάζονται πια λουλούδια.

Αλλά βενζινολούλουδα...

Τρομπέτα: Δηλαδή η κατάσταση είναι τραγική (12: σσ.10-11).

Στα θεατρικά έργα της έρευνας, η ενήλικη ηρωίδα δεν παρουσιάζεται να κάνει μεγαλόπνοα σχέδια για να σώσει τον κόσμο, τον πλανήτη, κ.τ.λ. Μόνο σε μια περίπτωση το κορίτσι βάζει ως στόχο να σώσει την πόλη από το τσιμέντο. Στο έργο «*Ανέβα στη στέγη να φάμε το σύννεφο*» η ηρωίδα για να πετύχει το σκοπό της ανεβαίνει πάνω στις στέγες (11: σ.16) και απειλεί ότι δε θα κατέβει κάτω, αν ο δήμαρχος της Τσιμεντούπολης δε φυτέψει δέντρα σ' όλη την πόλη (11: σ.17). Ενώ αρχικά η ενέργειά της αποδοκιμάζεται απ' όλους (11: σσ.18-19), στο τέλος η μικρή ηρωίδα επιτυγχάνει το σκοπό της (11: σ.79-80), χάρη στη βοήθεια της γιαγιάς και ενός μικρού τζίνι. Ωστόσο, αξίζει να σημειώσουμε ότι, ενώ ο αγώνας των ενήλικων και ανήλικων ηρώων για κάποιους πολύ σημαντικούς στόχους απαιτεί συνήθως μαχητικότητα, κρύβει περιπέτειες, δράση, κ.ά., στην περίπτωση της μικρής ηρωίδας ο 'αγώνας' παρουσιάζεται αρκετά 'στατικός'. Το κορίτσι δηλαδή ανεβαίνει στις στέγες και περιμένει τη δικαίωση του αιτήματός της.

Σε άλλες περιπτώσεις, οι στόχοι που θέτει η ανήλικη ηρωίδα αφορούν στην εκπλήρωση ενός προσωπικού στόχου που δεν έχει επιπτώσεις σε άλλα άτομα ή στην ευρύτερη κοινωνία. Συγκεκριμένα, η μικρή ηρωίδα που βρέθηκε στο βυθό, αφού βούλιαξε το καράβι με το οποίο ταξίδευε (10: σ.15), βάζει ως στόχο να γυρίσει στο σπίτι της. Γι' αυτό το λόγο κάνει διάφορες ενέργειες για να πείσει τα ψάρια να τη βοηθήσουν να γυρίσει πίσω (10: σ.75). Εντύπωση προκαλεί το γεγονός πως ορισμένες ανήλικες ηρωίδες παρουσιάζονται να έχουν ως προσωπικό στόχο την απόκτηση χρημάτων: «*Τίποτα δεν έχει αξία για μας απ' το χρήμα. Όλο για λεφτά μιλάμε. (...) Ό,τι έχει αξία στη μικρή ας τη ζωή, χρήμα είναι μόνο χρήμα (...) Δεν πιστεύουμε παρά μόνο στο χρήμα*» (12: σ.18). Η απόκτηση και κατοχή πλούτου ανάγεται σε στόχο ζωής για τις ανήλικες ηρωίδες, ενώ τα 'ιδανικά' τους είναι η απόκτηση υλικών αγαθών:

Τύμπανο: Μα ποιο είναι το νόημα της ζωής σας;

Όλες: Το χρήμα.

Τύμπανο: Μα υπάρχουν και άλλα πράγματα στη ζωή.

Κοκκ.1: Εμείς θέλουμε μόνο λεφτά. Αγοράσαμε και μια 'Μερσεντές'!

Κοκκ.2: Και μια πολυκατοικία... (12: σ.20)

Ωστόσο, οι ανήλικες ηρωίδες πέρα από αυτές τις περιπτώσεις που θέτουν ορισμένους προσωπικούς στόχους, κάποιες φορές παρουσιάζονται να βοηθούν τους ανήλικους ήρωες στους στόχους που εκείνοι έχουν θέσει. Ειδικότερα, σε τέσσερα θεατρικά βλέπουμε τις ανήλικες ηρωίδες να βοηθούν τα αγόρια στους στόχους τους (8: σ.31, 9: σσ.86-87,95 12: σ.11, 18: σσ.6-8,16), ενώ σε μια μόνο περίπτωση βλέπουμε το αντίθετο, δηλαδή ένα μικρό τζίνι να συνδράμει στο σκοπό που έχει θέσει ένα κορίτσι, η μικρή «*Αννούλα*» (11: σσ.29-31).

4. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε πως στα θεατρικά κείμενα της έρευνας, οι ενήλικοι ήρωες παρουσιάζονται να έχουν υψηλούς στόχους και ιδανικά. Φαίνεται πως εξαιτίας της αγωνιστικότητας και της μαχητικότητάς τους αντιμετωπίζουν με επιτυχία ένα κοινωνικό φαινόμενο (αστυφιλία), αγωνίζονται εναντίον ενός αυταρχικού καθεστώτος, εναντίον της κοινωνικής αδικίας και παλεύουν για να αποτρέψουν την καταστροφή του περιβάλλοντος από τη μόλυνση. Σε αντίστοιχα αποτελέσματα καταλήγουν και άλλες ερευνητικές μελέτες (Nilan 1995) που καταγράφουν τη στερεότυπη αντιπροσώπευση των αντρικών χαρακτήρων. Σε αντίθεση με τους άντρες ήρωες, η ενήλικη ηρωίδα δεν παρουσιάζεται στα θεατρικά κείμενα της έρευνας να αγωνίζεται για κάποιο υψηλό στόχο και δεν εμφανίζεται να παλεύει για κάποια ιδανικά. Η ενήλικη ηρωίδα παρουσιάζεται να ασχολείται σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα με θέματα τις μικροκαθημερινότητας (οικιακές ασχολίες, κ.α.).

Αντίστοιχα στους ανήλικους χαρακτήρες, τα αγόρια φαίνεται να έχουν υψηλούς στόχους: να σώσουν τον πλανήτη, την ανθρωπότητα, αγωνίζονται να φέρουν την ισορροπία των πραγμάτων και τη χαρά πάλι πίσω στη Γη ή αγωνίζονται για την ειρήνη στον κόσμο, μάχονται εναντίον της κοινωνικής αδικίας και θέτουν ως στόχο ένα καθαρότερο περιβάλλον για όλους. Οι ανήλικοι ήρωες διακρίνονται από μια έντονη και γρηγορούσα κοινωνική συνείδηση. Αναλαμβάνουν ηγετικές πρωτοβουλίες και παρουσιάζονται ως τα χαρισματικά και φωτισμένα άτομα, που έστω και αν είναι παιδιά, είναι εκείνα που λειτουργούν ως σωτήρες.

Οι ανήλικες ηρωίδες από την άλλη, όχι μόνο δεν παρουσιάζονται να έχουν υψηλούς στόχους στη ζωή, αλλά εμφανίζονται να μην αντιλαμβάνονται τα τραγικά γεγονότα της τρέχουσας πραγματικότητας. Οι ανήλικες ηρωίδες παρουσιάζονται στην πλειονότητά τους είτε να μην έχουν στόχους είτε αυτοί οι στόχοι να αφορούν προσωπικές επιδιώξεις και φιλοδοξίες (π.χ. την απόκτηση πλούτου).

Όπως προκύπτει από την ανάλυση, παρά τις ανανεωτικές τάσεις στο παιδικό θεατρικό κείμενο (π.χ. νέα θεματολογία, απεικόνιση του σύγχρονου τρόπου ζωής και των προβλημάτων της καθημερινότητας, τη μόλυνση, κ.λπ.), τις περισσότερες φορές τα θεατρικά έργα παρουσιάζουν τις ενήλικες και τις ανήλικες ηρωίδες στα πλαίσια μιας στερεότυπης εικονοποίησης του ρόλου των φύλων σύμφωνα με την οποία οι θηλυκοί χαρακτήρες αδυνατούν να κάνουν μεγαλόπνοα σχέδια που αφορούν στο κοινό καλό αλλά ούτε και πράξεις που να σχετίζονται με τη σωτηρία της ανθρωπότητας του πλανήτη, κ.α. Με βάση αυτή την παρουσίαση, το ανήλικο κοινό 'μαθαίνει' πως ό,τι ωραίο, μεγάλο, σπουδαίο και δίκαιο επιτυγχάνεται για το καλό του συνόλου αποτελεί κατόρθωμα του ενήλικου ή του ανήλικου αρσενικού- ήρωα. Συνεπώς, τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας που αποδίδονται στα δύο φύλα και ειδικότερα όσον αφορά τους στόχους ζωής και τα ιδανικά που έχουν οι ήρωες και οι ηρωίδες, αντικατοπτρίζουν παραδοσιακές στερεότυπες αντιλήψεις, σύμφωνα με τις οποίες, τα διαφορετικά χαρακτηριστικά προσωπικότητας που φέρει ο κάθε άνθρωπος, είναι αυστηρά προσδιοριζόμενα από το φύλο του.

5. Συζήτηση

Όπως καταδεικνύουν αποτελέσματα διεθνών ερευνών (Ward 1994), τα προβαλλόμενα πρότυπα μιας θεατρικής παράστασης είναι δυνατόν να ασκήσουν μεγάλη επιρροή στο αίσθημα αυτοεκτίμησης των παιδιών. Κατά συνέπεια, αντιλαμβανόμαστε ότι τα κορίτσια, βλέποντας το προβαλλόμενο πρότυπο του φύλου τους, 'μαθαίνουν' πως, σε αντίθεση με τα αγόρια, δεν μπορούν να μεγαλοουργήσουν ή να κάνουν κάτι αξιοσημείωτο και το σημαντικότερο είναι ότι εσωτερικεύουν μια αρνητική εικόνα για το ίδιο το φύλο τους. Και αυτό διότι μέσα από τα κείμενα προβάλλεται το μοντέλο του 'ηγεμονικού ανδρισμού' (Connell 1995). Έγκειται δηλαδή στον άντρα ο ρόλος του θετικού ήρωα που ενσαρκώνει την απαίτηση για παντοδυναμία που ο απλός άνθρωπος ονειρεύεται (Eco 1982). Και φαίνεται φυσικό και αυταπόδεικτο ότι ένας τέτοιος ήρωας, μόνο άντρας θα μπορούσε να είναι (Κανατσούλη 2008: 241).

Για την αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων, δηλαδή της στερεότυπης απεικόνισης των φύλων στα βιβλία και ειδικότερα στα θεατρικά κείμενα, ορισμένοι ερευνητές προτείνουν μια σειρά

μέτρων που αφορούν τόσο στη συγγραφή (Phillips 1986) όσο και τους συντελεστές μιας παράστασης, π.χ. ηθοποιούς, παραγωγούς και σκηνοθέτες (Beale 1976, Johnston 1981, Bloom 1998). Όπως καθίσταται σαφές, ολόκληρη η διαδικασία για μία μη σεξιστική παραγωγή θεάτρου για παιδιά είναι σύνθετη και απαιτεί μια αποφασιστική προσπάθεια και τη συνδρομή πολλών πλευρών. Θα μπορούσε, για παράδειγμα, η συγγραφή να κάνει σκόπιμη χρήση τεχνικών που αφυπνίζουν τον δέκτη (αναγνώστη ή θεατή), τον απελευθερώνουν από το ίδιο το κείμενο και οδηγούν στη διαμόρφωση της υποκειμενικότητας του (Κανατσούλη 2008: 236-237). Λαμβάνοντας υπόψη και άλλες ερευνητικές μελέτες (Sprung 1975, Huck, Hepler, Hickman 1981, Protherough 1983), προτείνουμε για τη συγγραφή παιδικών θεατρικών έργων, τα εξής:

α) Αναφορικά με την ποιοτική παρουσίαση των φύλων, οι ενήλικες και ανήλικες ηρωίδες θεατρικών έργων θα μπορούσαν να παρουσιάζονται όπως και οι ενήλικοι ήρωες ως ενδιαφέρουσες προσωπικότητες με πλείστα ενδιαφέροντα. Να συνυπάρχουν και να δραστηριοποιούνται σε κοινούς χώρους, καθώς και να εμπλέκονται εξίσου και με την ίδια δυναμική σε συναρπαστικές περιπέτειες.

β) Ως γνωρίσματα του χαρακτήρα των ηρώων και των ηρωίδων θα πρέπει να τους αποδίδονται εξίσου ορισμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας που μπορεί να χαρακτηρίζουν έναν άνθρωπο ανεξάρτητα από το φύλο του.

γ) Ως πρότυπο ενήλικης ηρωίδας δε θα πρέπει να προβάλλεται κατ' αποκλειστικότητα αυτό της μητέρας ή της νοικοκυράς, αλλά και της γυναίκας με πολλά ενδιαφέροντα, της επιτυχημένης επαγγελματίας, της γυναίκας με έντονη κοινωνική δράση ιδανικά και υψηλούς στόχους.

Μ' αυτό τον τρόπο, τα θεατρικά βιβλία γίνονται πιο ευέλικτα στην παρουσίαση των δύο φύλων, καθώς μέσα από την προσφορά ενός εκτεταμένου εύρους σύγχρονων ρόλων για άντρες και γυναίκες, αντί για μια περιορισμένη ποικιλία παραδοσιακών μοντέλων, αμβλύνεται η διαφοροποίηση στην απεικόνιση των φύλων και αποφεύγεται η ενίσχυση των προκαταλήψεων. Το παιδικό θέατρο 'οφείλει' να μην μπει σε μια λογική διαιώνισης σκόπιμα προκαθορισμένων αντιλήψεων, αλλά να συμβάλει θετικά στη διαμόρφωση της ολοκληρωμένης προσωπικότητας του κάθε παιδιού. Γιατί αυτός είναι ο ρόλος της Τέχνης και ειδικά μιας τέχνης που απευθύνεται στα παιδιά: να χτίζει γέφυρες φέρνοντας κοντά τους ανθρώπους και να αναδεικνύει τις διαφορές ως συστατικά στοιχεία της προσωπικότητας κάθε ατόμου.

Βιβλιογραφία

1. Βάμβουκας, Ι. Μ. (1993³). *Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική Έρευνα και Μεθοδολογία* (3^η έκδ.), Αθήνα: εκδόσεις Γρηγόρη.
2. Γεωργιά, Δ. (1995). Αξίες και διαφυλικές σχέσεις, Ι. Παρασκευόπουλος κ.ά. (επιμ.) *Διαφυλικές σχέσεις*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 273-293.
3. Γιαννακόπουλος, Η. (1994). Τα πρότυπα, τα ιδανικά και οι νέοι, *Τα Εκπαιδευτικά*, 33, (8-16).
4. Γραμματάς, Θ. (1991). «Παιδικό Θέατρο» ή «Θέατρο για Παιδιά». Δραματουργικές- Παραστασιολογικές -Κοινωνιολογικές επισημάνσεις. *Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα: Σμυρνωτάκης, 6, (43-49).
5. Γραμματάς, Θ. (1996). *Fantasyland Θέατρο για παιδικό και νεανικό κοινό*, Αθήνα: Τυπωθήτω Γιώργος Δαρδανός.
6. Γραμματάς, Θ. (1997). *Θέατρο και Παιδεία*, Αθήνα: Τελέθριον.
7. Connell, R. W. (1995). *Masculinities*, Barkeley - Los Angeles: University of California Press.
8. Δερμιτζάκης, Μ. (1987). *Η αναγκαιότητα του μύθου*, Αθήνα: εκδ. Θυμάρι.
9. Έκο, Ο. (1982). Ο μύθος του Σούπερμαν. *Τα κόμικς* (σύνταξη Δ. Κολιοδήμος, μτφρ. Μ. Ακτσόγλου), Αθήνα: Αιγόκερως, (102-120)
10. Κανατσούλη, Μ. (1997). *Πρόσωπα γυναικών σε παιδικά λογοτεχνήματα. Όψεις και Απόψεις*, Αθήνα: εκδ. Πατάκη.
11. Κανατσούλη, Μ. (2008). *Ο ήρωας και η ηρωίδα με τα χίλια πρόσωπα. Νέες απόψεις για το φύλο στην παιδική λογοτεχνία*, Αθήνα: Gutenberg.
12. Kluckhohn, C. (1951). Values and value orientations in the theory of action. T. Parsons (et al.) (Eds.), *Toward a general theory of action*. Cambridge, MA: Harvard U.
13. Κουρετζής, Λ. (1990). *Το θέατρο για παιδιά στην Ελλάδα*, Αθήνα: εκδόσεις Καστανιώτη.
14. Μαραγκουδάκη, Ε. (1991). *Εκπαίδευση και διάκριση των φύλων. Παιδικά αναγνώσματα στο νηπιαγωγείο*, Αθήνα: εκδ. Οδυσσέας.
15. Μπαμπινιώτης, Γ. (2002). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων* (2^η έκδ.), Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε.
16. Φιλιάς, Β. (2001). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*, Αθήνα: Gutenberg.
17. Beale, A. (1976). The Use of Drama as an Inservice Training Technique. *Journal of Employment Counseling*, 3 (3), (126-132).
18. Bloom, D. (1998). Feminist Dramatic Criticism for Theatre for Young Audiences. *Youth Theatre Journal*, 12, (25-35).
19. Glazer, Joan (1991). *Literature for Young Children*. New Jersey: Merrill, pp. 189-191
20. Holsti, O. (1969). *Content Analysis for the social sciences and humanities*, Philadelphia: Addison-Wesley Publishing Co.
21. Huck, C.S., Hepler, S., Hickman, J. (1981). *Children's Literature in the elementary school*, Holt: Rinehart and Winston.
22. Johnston, K. (1981, August 9-12). *Eliminating Sexism from Children's Theatre Productions*. Paper presented at the 'Annual Meeting of the American Theatre Association', Dallas.
23. Nikolajeva, Maria (2002). *The Rhetoric of Characters in Children's Literature*. Lanham, Maryland and London, Scarecrow.
24. Nikolajeva, Maria (2005) *Aesthetic Approaches to Children's Literature. An Introduction*. Lanham, Maryland: Scarecrow.
25. Nilan, P. (1995). Making Up Men. *Gender and Education*, 7 (2), (175-87).
26. Phillips, L. (1986). What Do You Know about Embroidery, Herman Prynne? Or the Unisexing of American Literature. *English Journal*, 75 (4), (64-65).
27. Protherough, R. (1983). *Developing response to fiction*, Philadelphia: Open University Press-Milton Keynes.
28. Sprung, B. (1975). *Non-Sexist education for Yong Children. A practical Guide*, New York: Citation Press.
29. Ward, 1994. *Art in the Elementary Schools: It's More Than Fingerpainting, Research Project*: University of Virginia.

α/α	Όνοματεπώνυμο Συγγραφέα	Τίτλος θεατρικού κειμένου	Έτος Α' έκδ.
1.	Αναγνώστου Κατε- ρίνα	Χωρίς Πυξίδα	1994
2.	Αντωνάκου Ελένη	Η εκδίκηση των ζώ- ων	1992
3.	Βαλάση Ζωή	Η παράξενη νύχτα	1995
4.	Δελώνης Αντώνης	Ας παίξουμε τους μεγάλους	1985
5.	Επαμεινώνδας Σπύ- ρος	Ο Βασίλης κι ο Κρεμμύδας	1989
6.	Καλατζόπουλος Γιάννης	Ο Μίστερ Σούπερ Μπάμ και η Ρηνούλα	1987
7.	Καλατζόπουλος Γιάννης	Ο σταβομούτσουνος	1987
8.	Κάντζολα- Σαμπατάκου Βεατρίκη	Τρελή περιπέτεια στο παραμυθένιο δάσος	1990
9.	Μπάρτζης Γιάννης	Τα μυρμήγκια της ειρήνης	1987
10.	Ξανθούλης Γιάννης	Μέσα στο νερό δα- σκάλα	1993
11.	Ξανθούλης Γιάννης	Ανέβα στη στέγη να φάμε το σύννεφο	1994
12.	Ξανθούλης Γιάννης	Τύμπανο, τρομπέτα & κόκκινα κουφέτα	1994
13.	Παπάκου Αυγή	Ο χαρούμενος γυρι- σμός	1987
14.	Πατάκου Αυγή	Παιχνίδι με τον πα- τέρα	1992
15.	Ποταμίτης Δημήτρης	Το λουρί του Σωκρά- τη	1990
16.	Σταθάτου Φράνση	Αγαπημένο μου ρο- μπότ	1986
17.	Τζώρτζη Άννα	Η αλεπού κηπουρός	1992
18.	Τζώρτζη Άννα	Τα τολμηρά ψαράκια	1992
19.	Τζώρτζη Άννα	Το καμένο δεντράκι	1992
20.	Τριβιζάς Ευγένιος	Οι ιππότες της τηγα- νιτής πατάτας	1995
21.	Τριβιζάς Ευγένιος	Τα γουρουνάκια κουμπαράδες	1995
22.	Χατζηχάννα Φιλίσα	Το γαλάζιο βιολί	1989
23.	Χατζοπούλου- Καραβία Λία	Ο Λογοκριτής	1987
24.	Χατζοπούλου- Καραβία Λία	Η Γειτονιά μας	1987
25.	Χατζοπούλου- Καραβία Λία	Η Ρίκι επί σκηνής	1992
26.	Χατζοπούλου-	Μικροί-Μεγάλοι	1992

-
27. Καραβία
Λία
Χίου Ελσα, Γιώργα- Παιδικά όνειρα του 1994
ρος Γιώργος ύπνου και του ξύπνι-
ου